

САНА ОЛОХ

ЧУРАПЧЫ
УЛУУБУН
ХАБЫАТА

ХАБЫАТ
1931 СЫЛ АЛСЫННЫ
15 КҮНҮТТЭН ТАХСАР

№ 93—94 (7890—7891) ☆ 1995 оыл атырдах ыйын 10 күнэ Чэппэр ☆ Сыаната—882 солкуобай.

Башкортостан. Сотару-
таниттан «Белевеев»
совхоз оройуонга байэтин
халбаһытын сыадынан, кон-
дитерскай, бурдук оҥоһук-
тарынан, бөһөрүнэтинэн
биллэр буолла. Аны мин-
нибэ заводун үлэһэ ил-
лэрдэ. Бу завод биллэнтэ
биир сменада үлэтир,
пибени өрөөччүлөр суук-
када тонна туйгун хааныс-
тыбалаах «Игудовская»
огорон таһаараллар.

Белевеевтер ыаллы
бөһөлөктөргө пибной бар-
дары ээни аһар былаан-
наахтар. Кинилэр өссө тугу-
таринэн сэһэрдэллэр?

Снимокка: совхоз пибэ-

ни өрөөччүтэ Леонид Про-
копенко.

(РИТА—ССТА).

БИИР СЕЗОНУ ТҮМҮКТЭЭРИ, ИККИНИ САБАЛААРЫ ТУРАН

УЛУУС ДЬАБАЛТАТЫГАР

Биллэҥэ биэрэр, ону тэҥэ коллективнай баайы-дуолу
үлэстэр кэмгэ хаһаанына суох хаалбыт объекттар
баалара биллэ. Холобур, гаражтар, Олор туттул-
лаллар уонна наада буолу да туруохтара. Ойон хай-
дах да өрөмүөннэнэхтэринэ табыллар. Онкумтары
чуолкайдаан нэһиликтэр баланстарыгар көрдөрүл-
лүөхтээх. Уолсайынан, объекттары ысымы бэрсин
акталара бэрээдэктэниэхтэхтэрэ тоһоҕолоон ыйылы-
на.

Үүт боппуруоһа. Улуустаабы статистика отде-
ланынан сыл 7 ыйын түмүгүнэн 2938 тонна үүт
туттарыллан, контрактация дуоҕабара 64,4 бырыһыан
толорулуна. Ааспыт сыл бу кэмгэр государство
3023 тонна туттарыллыбыта, ити дуоҕабар 87,2 бы-
рыһыаныгар тэҥнэһинтэ.

Үүккэ хаалыы быһыл сыл бастаан ыйдарыттан
тахсыбыта. Манна, хойутаан да буоллар, ордук мэч-
чирэҥ ыйдарыттан хамсаһыны таһаарар дьаһаллар
хас нэһиликтэр ахсын уонна эт-үүт комбинатынан
олхотонон кэллилэр. Итинэн, эриэ-дахсн да буолбатар,
үүстэргэ тардыныы, тэрээһин тахсыбыта от ыйын
түмүгүттэн көстөр. Мэччирэҥ бу ыйыгар 1751 тонна
үүт туттарыллына, эбэтэр ааспыт сыл туһааннаах
ыйынааһар ити 211 тоннанан элбэх буолла. Ити
эрээри уоскутууларга эрдэ. Сыл сабаланыаһыттан үүк-
кэ атын улахан—1624 тонна!

Тустаах боппуруоска баһылыктар информациялара
эки диксиннэриилээх.

Г. Г. Луковцев, Хадаар нэһилиэгин дьаһалтатын
баһылыга:

—Үүккэ мэлтэхтүт. Табаарыстыба кыйбат турук-
таах. Нэһилиэниэ уруксу сылларга 200 тоннада
тинийэри туттарара, быһыл 160 тоннаны ылыммытын
толоруоҕа, биллэнтэ 98 тоннадаах. Нэһилиэк үрдү-
нэн баһыһайдары, чааһынайдары, табаарыстыбаны
киллэрэн туран, сыллаабы контрактациябыт 550
тонна. Ынах сүөһүбүт 575, ол иһинэр ынара 440-ча.

Н. Н. Шестаков, Одьулуун нэһилиэгин дьаһалтатын
баһылыга:

—Вылаамыт үүккэ 50-тан тахса бырыһыан эрэ
туолан кэллэ, үүтү тутар пууннары тэрийэн көрдү-
бүт, күн болдьоон да, чааһынайдар туттарбатар. Эт-
үүт комбинатын кытта сонгоһон арымынан туттарарга
кэпсэтибит. Бааһынайдар толоруохтара, чааһынайдар
ниэһэ уустуктардаах.

С. П. Макаров, Сылан нэһилиэгин дьаһалтатын ба-
һылыга:

—Чааһынай сектор туттарбат. Ыам ыйыгар, бөс
ыйыгар биедэмэс эһини огорон, биридин ыалы кэрийэ
сылдьан үлэлэһэн көрбүһүт. Нэһилиэниэ үүтү тут-
тарыыта ыраата: 175 тонна, ол ыйынан турар.
Арыылаан туттарыы тэрээһинэ хайдах буолар? Он-
кугу эһинэ көрүнөбит.

Дьэ, итиннигэ Атыттар да иһитиннэриилэрэ бири-

тан-биир майгынаһар. Баһаһыанһаны көннөрөргө
уолсай сүбөлөр оҥоһулунулар. Туох-ханнык нинниэ,
нэһилиэниэһтэн арымынан туттары уонна ол тэрээһи-
нин тула кэпсэтиллэр. Бу хаһа эрэ өртүнэн баһа-
һыанһаны көннөрүүн сөн. Маныаха эт-үүт комбина-
та Кытаанахха тахсан арымынан туһутт холобура
кэпсэниэ. Сылдьыбыт таах хаалбатах, нэһилиэниэ
40 тоннаны арымынан туттарыбыт. Иһиниһин, үүт
туттарыллар (закупочнай) сыаната үрдээбитэ дьону
эһинэ иһитэһтиһэн сөн. Маны дьонго нэһилиэниэһэ
киһигин биллэһиннэрэр, өйдөтөр наада. Бу эһинэ тэ-
рээһин үлэ быстыспат сорьото. Ону тэҥэ мэччирэҥ
ыйдарыгар нэһиликтэр бэйэлэрэ огорбут усулуобу-
далара баар. Холобур, «Мындабаайы» табаарыстыба
чааһынай дьону кытта 100 тоннада дуоҕабардаспыт,
табаарыстыбада сүөсүһүттэри материалнай өртүнэн
көбүлүүр усулуобуйалаах. Дьэ, манымтаны өссө
чигэтэн, от ыйыгар ылымлыбыт тэтиги мүлчү туу-
лат туһугар үлэһиниэ дьон бири чопчу сорук ту-
руорулуна.

Оттооһун. Маныаха кэллэххэ, тэрээһин, үлэ-хамнас
куһаарана суох. Оттооһун былаана 47,2 бырыһыан
туолан иһэр. Атын улахан тутулук да суох. Үүстөр
бу дьонуннаах хамсаһыны атырдах ыйын 20 кү-
нүгэр дьэри түмүгүттэргэ былаанналарын иһитин-
нэрдилэр. Холобур, Арыылаах нэһилиэгин эвенолара
бу ый 10-и эргэн сүрүн оттуур сирдэрин бүтэрэл-
лэрин туһунан баһылыктара В. М. Ядрихинская би-
лиһиннэрэр. Оттоон Кытаанах нэһилиэгин баһылыга
П. Ф. Мансиков: «Бу ый ортотун дьэки оттоон бү-
тэбит. От дэлэй, кыһаан оттообот туруктаахпыт», —
диэн эттэ.

Кастөрү курдук, оттооһунга туруктук чахчы үгү-
гэй. Вылааннаах от ылымлар. Ойон бу өртүнэн төбө
сыныһылыыбат. Ити эрээри сир-уот боппуруоһун, от
хаачыстыбатын туһунан кэпсэтэр суох буолбата. Васта-
тан, баары баар курдук, уһаабанна—атырдах
ыйын 20 күнүн аспаһка оттооһуну, сүрүннөөн, тү-
мүкүттэргэ диэн буолла. Ол эбэтэр от сүмөһини сү-
тэрдөөн, кини хаачыстыбатын туһугар болгомото уу-
руллуохтаах. Иһиниһин, сир-хoduна оттоммонко хаа-
лыа суохтаах. Маныаха нэһиликтэр баһылыктара
бэйэлэрин сулуусналарын, землеустроителлэри тар-
дан контуруолу күүһүрдүөхтэхтэр. Ыһага, бэрил-
либит сир төһө көдүүстэхтик туһаныллар, төһө
оттоммута, хаалбыта чуолкайданыахтаах. Үсүһүннэ,
хаалар сир дьонго уонна атын да улуустар хаһа-
һыстыбаларын көгөөбөннө көгүлүүргө, сирдээхтик
сыһааннаһарга этин иһирдэ. Ону утарсыбатылар.

Муһунах ити сүрүн боппуруостары сөргө конту-
руол бэрээдэгинэн улууска сүөһү көннүмөн өлүү-
түгэр вестанция начальнига Л. И. Макарова ин-
формациятын иһиттэ. Атын да аһаан иһэр боппуруос-
тар көрүлүннүлэр.

Бири сезону түмүктээри, атын сабалаары турар
кэмгэ соруктарбыт иһиниһиктар.

Светлана СМЕРНИКОВА.

Уос номоҕор сылдыар норуот этин кэспит өһүн
хоһоонноро, билгэлээһиннэрэ муударайдар. Холобур,
Ылдыын күн: күн аһара—сайын, иһикс аһара—кү-
һүн дьон баар. Бу, туох ханнык нинниэ, хаһаһыс-
тыбаннай үлэлэргэ сыһааннаан буолуо. Ону өйдүү-
саныы сылдыбатах иһин, Ылдыын кэһиниһэри
атырдах ыйын 2-с күнүгэр улуус дьаһалтатыгар
буолбут муһунах көрөр сүрүн боппуруостара ити-
нэхэ хаһааннаах буоллулар. Ол эбэтэр нэһиликтэр
баһылыктара кыстыылаах муһунах сайынны мэччи-
рэн, оттооһун үлэлэрин сөргө кыстыкка бөлөм туһу-
нан дьүүллэстэ.

Кыстык. Улуус дьаһалтатын баһылыга Н. С. Сна-
цев ити боппуруостарга нэһиликтэр баһылыктарын
информацияларын иһиттэ кыстыкка бөлөмтөн саба-
лаһа. Баһылык кинирин тыһыттан уонна инфор-
мацияртан сирдэтэххэ, мнэстэлэргэ бу үлэ сабалам-
мыт, тэрээһин баар, баарар. Котельнайдары өрөмүөн-
нэһиниһэ матырыһаалдарынан, оборудованиеларынан
улуустаабы производственной-технической комплекта-
ция управлениета хаачыһар. Үлэ кһинэһинтэ бил-
лэр.

Үп-харчы, биллэн турар, бары ытыһалар өрө-
мүөнүгэ тийбэт. Итиннэхэ бырайыанна көрдөмүтү-
нэн 600 мөл. солк. көрүлүбүт эрээри, ол аһар-
даан-чиппэрдээн кэлэ-турар. Улуус ону таһынан
эһинэ өрөмүөнүгэ анаан 300 мөл. солк. үбү атын ха-
наалынан булары ситиспит. Итинэн тугу эмэ булуна,
тэринэ турарга үбүлээһин онуку адыс суох буолба-
тах.

Нэһиликтэргэ быһыл быстах өрөмүөннөр ытыл-
лалара характернай. Барыларыгар көрүгэ—анал
биригээдэлэр туруоруллан үлэһинилэр. Үүстөр ыам
ыйыттан бөс ыйыттан өрөмүөнү сабалаабыттар. Ойон
сорохторго үлэ улахан өртө далбы тутуллубут, от-
тооһун кэһиниһтэн ситэрин эрэ өртө хаалбыт. Оттоон
капиталнай өрөмүөн туһунан онуку эппэдики. Нэ-
һиликтэр ахсын манник 1-2 объект сян бири баар
уонна одор, сүһүнүн, аварийнай туруктаахтарга
былаанналар. Олохтут таһымыттан буолуо, капи-
тальнайды өрөмүөннэһиччилэр дьиктэ баһылар
үтүс аһардарын баһыһалар, ол кэһинэ одор учрежде-
ниелара—оскуолалар, уһуһайнар иһиннэ кулууп
дьиклэрэ ыаллар. Холобур, Хоптоҕоҕо, Волугурга,
Мугудайга баһыһаларын боппуруоһа ордук уустук,
оттоон Арыылаахха уһуһаан дьиктин көһөрөн ылан
оскуолада биэрэри быһаарыахтаахтар. Бахсы Тодо-
кутар оскуола тэллэйгэ былдьаанан турара хайдах бы-
һаарыллыа биллэбөккэ барыт, ыраатаһырааһа
бири уустун боппуруоска кубулуйбут. Сыланна Түө-
һэ уһуһаана хайдах-туох дьиктэһаана салгыһына
ыһаамыт. Культура дьиктин иһитиллиһтэ, учаастак-
тар котельнайдарга туспа уустуктардаах. Мнэстэлэр
олору быһаарарга мөһөһлөр эрээри, үп-харчы суо-
ба, ыраата кыччыһар.

Манна өссө бири боппуруос күүрөһөн таһыста. Ол
курдук, совхозтар объекттарын муниципальной ба

Ленинградскай уобалас

Россияда кыһылыһынан
кирибит Ирак, Сомали,
Шри-Ланка, атын да дойду-
лар гражданныра эһинэ он-
нуку биллэһитинэн кыра-
ныһысаны туораан этэһинэ
олхоттох Финляндияда ба-
рарга дьулуһаллар. Быһыл
сыл бастаан аһарыгар
«Выборг» контуруоллуур-
аһарар пуун пограничник-
тара кыраныһысанын кэ-
һэһичи иһиниһи 90-ча ки-
һини туттулар.

Снямонка: албын пас-
пордар ырааһынан толору-
та суох коллекциялар.

(РИТА—ССТА).

ҮҮТ ТУҢА ДИЭН

«Мындабаайы» табаарыстыба—табаарыстыбалар-
тан бири бөлөһтөрө. Мэччирэҥ ыйдарыгар хаһа-
һыстыба 380 тонна үүтү туттарар соруктаах үлэһини.
Итинэн бары саймылы фермаларга биридин сүөсүһү-
гүнэн чопчу соруудахтар тэрдиллэн тураллар. Ону
чигэтэн, табаарыстыба өртүттөн үлэһинтэри интэ-
риэһиниһи сымлан материалнай көбүлээһин усулу-
буһата биһэргэммитэ.

Үүтү туттарыыта атырдах ыйа уонна балаһаан ыйа
эрэли үөһэтэһлэр. Бу өхсүүлаах ыйдарга эрдэтэһи
хаалыһы ситтэрэр туһугар үлэ тэриллэр. Маныаха
бири сүрүн куоһурдара—чааһынайдар туттарар дуо-
габардаспыт үүттэрэ. Ол чуолнай, тоҕо дьиктэххэ,
дуоҕабар хас биридин киниһин чопчу оҥоһуллубут.

Биригээдэлэр быһаарыахтара

Одьулуун нэһилиэгэр (баһылык Н. Н. Шестаков)
объекттары кыстыкка бөлөһиниһиниһэ 4 биригээдэ ту-
руоруллан, сүрүн үлэлэри өссө от ыйын 20 күнүгэр
бүтэрбиттэрэ. Бу кэмгэ оскуолада капиталнай өрө-
мүөн ытыллыбыта, участантардаабы баһыһа дьиктэ
штукатуркаланыа, котельнайа өрөмүөннэһэ. Олох-
тоох почта дьиктинэр үлэһини биригээдэ оттооһуну
түмүктөөн баран ситэрэр үлэлэриһин дьарыктыһаһа.
Улахан үлэ Үрэх-Күөрэ учаастагар турар. Манна
котельнай дьиктин көгдөһө бүттэ, аны котеллара та-
һылыахтаах.

Эрдэ сабаламмыт өрөмүөннөр күһүн ситэриллиһ-
тэрэ эрэ. Кырдыга, баһа элбэх үлэһин биригээдэлэр
туруоруллан эрэ кыйдахтара.

«СО» норр.

Итингиги абырдаах ийингэн «Сигээн» хаачч-
таммыг эппингитингээх табаарыстыба председателин
солбуйааччы Егор Готовцев буолан биирдэ. Ийин 30
мэс кырабылы огорон наадыһааччыларга түгэттэ.

АЛАБАРТАН СУРУНАЛЛАР
Сага музей

Сайылыктар кэри-куру тураллар

Чараг Уода

УБАЙДАРБАР

x x x

Аннотация

A black and white photograph of a long, two-story wooden building, likely a schoolhouse, with a prominent bell tower on the left side. Two children are standing in front of the building.

УЛУУ КУДАҢСА ХАННА ОЛОРБУТАЙ?

(PHTA—CCTA).

Гаврил ЕФИМОВ.

сэрлэлт, үлд ветерана, Чураалч улууһун бочуоттаах гражданина.

